

LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE MONTBLANC A PRIMERS DEL SEGLE XIX

Gabriel SERRA CENDRÓS

INTRODUCCIÓ

Del fons documental de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Montblanc¹ destaca un volum enquadernat en pergamí que conté l'informe preliminar preparatori de la visita pastoral que la tardor de l'any 1804 va realitzar l'arquebisbe de Tarragona, Romualdo de Mon i Velarde, a la parròquia de la capital de la Conca de Barberà.²

Aquest document ha estat profusament utilitzat pels historiadors locals per extreure'n dades sobre aspectes molt puntuals: ja sigui d'algun dels edificis religiosos de la vila, dades econòmiques, dades històriques, etc. De tota manera, mai no s'ha utilitzat aquest volum de forma exhaustiva, tal com el seu redactor va pensar, en el seu moment, que havia d'ésser emprat: per reflectir, de forma global, l'estat de la parròquia de Montblanc i la seva evolució econòmica des de la data de l'última visita pastoral. Aquesta és, doncs, la intenció primera en publicar aquest estudi.³

1 En endavant APM.

2 APM. *Visita Pastoral de 1805*. Signatura topogràfica 13.01.00.

3 Un article interessant sobre les visites pastorals a la Conca de Barberà i en especial sobre Sarral és el realitzat per GRAU PUJOL, Josep M. Tomàs. "La parròquia de Sarral a través de les visites pastorals: 1696-1927". *El Baluard* [Sarral], núm. 71 (setembre-octubre de 1994), pàg. 30-32.

La finalitat segona d'aquest treball és donar a conèixer aspectes fins ara bàsicament inèdits sobre el funcionament i l'estat econòmic de la parròquia de Montblanc a primers del segle XIX.

L'octubre de l'any 1804 el secretari arquebisbal, mossèn José Manuel de Aguirre, va trametre cartes a totes les parròquies del bisbat que havien de ser objecte de la visita pastoral de l'arquebisbe perquè redactessin aquests documents abans de l'arribada de l'arquebisbe.⁴

El volum que es conserva a l'APM aplega tota la documentació referent a la preparació d'aquesta visita. En primer lloc l'ofici que insta la realització de l'informe⁵ i el model d'informe a realitzar. A continuació es relligà l'informe en si, que s'anomenà *Estado en que se halla actualmente la Parróquia y Feligresia de santa Maria la Mayor de la villa de Montblanch Arzobispado de Tarragona y partido de la misma villa de Montblanch, formado por el Doctor Antonio Civit y Nadal Plabano Cura Párroco de ella, de orden del Ilustrisimo Señor Don Romualdo de Mon y Velarde Arzobispo de esta Diocesi este año de 1804.*

A continuació s'hi afegí una còpia del Reglament que l'any 1774 dictà l'arquebisbe Joan Lario sobre el funcionament de la Comunitat de Montblanc. La inserció d'aquest document té molt a veure amb la lluita que mantenien en aquells temps el plebà amb la Comunitat.⁶ També s'hi annexà dues còpies del pla de reduccions de les misses i aniversaris de 1794 i un memorial final redactat pel plebà amb el títol *Descuidos que se padecieron en el Plan.*⁷

Clou el volum l'esborrany de l'informe redactat per l'arquebisbe Mon durant la seva estada a la parròquia montblanquina.⁸

4 L'arquebisbe va ser a Montblanc el 28 de juliol de 1805.

5 Malgrat que aquesta comunicació no és la que s'adreçà a Montblanc, sinó la que s'envià al rector d'Alforja.

6 El plebà pretenia fer veure a l'arquebisbe que la Comunitat havia vulnerat el Reglament de 1774 i també la Reducció dictada per l'Arquebisbe Francesc Armañà l'any 1794.

7 És en aquest memorial on el plebà descarregà una duríssima crítica contra la Comunitat de Preveres i la forma com es gestionava fent servir com a base els documents anteriors.

8 La paginació del volum és la següent:

Notificació de la Visita Pastoral (1804). Pàg. 1-16.

Estado en que se halla actualmente la Parróquia (1805). Pàg. 1-149.

Pla i reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario i Lancis (1774). Pàg. 169-188.

Pla de reduccions aprovat per l'arquebisbe Francesc Armañà (1794). Pàg. 191-216.

Ídem. (esborrany). Pàg. 227-249.

Descuidos que se padecieron en el Plan. Pàg. 253-268.

Resolucions dictades per l'arquebisbe Romualdo Mon i Velarde amb motiu de la Visita Pastoral (28 de juliol de 1805). Pàg. 269-281.

1. LA PARRÒQUIA, ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT

La Parroquia se compone de 805 vecinos y entre ellos 30 casas de campo en su territorio y las que mas distan de la población so dos horas. Cuyos 805 vecinos o familias componen el número de 2.705 almas de comunión.⁹

El govern de la parròquia de Montblanc estava dirigit, per un cantó, pel plebà i, per l'altra, per la Comunitat de Preveres. Aquesta dualitat havia provocat tradicionalment sorollosos enfrontaments en el si de la parròquia entre el plebà i els beneficiats de la Comunitat pels temes més diversos.¹⁰ Aquests enfrontaments no es van acabar l'any 1774, quan l'arquebisbe Juan Lario imposà el nou reglament de funcionament de la parròquia que pretenia posar-hi pau. Malgrat l'existència d'aquest reglament, la tibantor entre plebà i Comunitat va continuar existint i això es reflecteix en la visita de 1805.

Segons disposava aquest reglament, la direcció dels afers de l'església de la vila requeria formalment en la comunitat i en el plebà "*sin que pueda disponer la Comunidad sin intervenció del Plebano, ni este sin la Comunidad a reserva de lo que mira a la cura y oficio de Parroco, que en todo tiempos será privativos de la Inspección y cargo del mencionado Plebano y su Vicario*".¹¹

Però un cop traspassat aquest formalisme, l'arquebisbe establia d'un forma clara i sense paliatius la preeminència del plebà. Aquesta preeminència va ser confirmada en la visita pastoral de 1805. L'arquebisbe Mon va dictar severos advertiments a la Comunitat de Preveres, especialment en tot el que feia referència a la gestió econòmica. Va concedir quatre mesos de termini als membres de la Comunitat per posar ordre als seus comptes i presentar-li un detallat informe. Si no ho feien així, "*a mas de tomar las providencias mas serias les condenaremos a pagar d[ic]has cantidades*".¹²

9 APM. *Visita pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*, pàg. 3

10 Sobre aquest assumpte és significativa la introducció al reglament dictat per l'arquebisbe Lario l'any 1774: *Haviendose movido en diversos tiempos en esa Par[roquia]l Igl[esi]a varias diferencias entre los Plebanos y la Comu[ni]dad de Beneficiados de la misma sobre preheminiencias y d[e]r[ech]os sin [h]aver producido el dezeado efecto las oportunas providencias de nuestros Predecesores, ni las que las que [sic] Nos [h]avemos dado en los casos ocurrentes: Hemos visto con dolor renovarse unas y suscitarse otras de algunos años a esta parte con notable dispendio del honor de la Igl[esi]a y tranquilidad pública...* APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario*. pàg. 170.

11 *Ídem.*, pàg. 170-171.

12 APM. *Visita Pastoral de 1805. Resoluciones dictadas per l'arquebisbe Romualdo Mon*. Pàg. 278. Es refereix a les quantitats econòmiques que no quadraven en el Pla de reduccions de 1774 i que havien estat denunciades en l'informe preliminar pel plebà.

1.1. LA COMUNITAT DE PREVERES

Esta Comunidad hasta 1800 se componia de 11 Beneficiados y el Plebano, pero en 1800 los albaceas testamentarios de Joan Josa redotaron la capellania de Mn. Francisco Mirasó fundada en el santo Hospital de la presente villa y la agregaron a esta Comunidad participando el obtentor de todas las distribuciones de todo lo fundado, como cualquier otro Comunitario (...)¹³

El 1805 estava formada pel plebà, Antoni Civit Nadal i els següents mossens: Francesc Foraster, Thomàs Mesias, Tomàs Voltas, Tomàs Alemany, Tomàs Forcadas, Miquel d'Aguiló, Agustí Bergadà, Salvador Serra, Josep Pellisó, Nicolau Belart i Joan Català.

La Comunitat estava regida per uns procuradors, els quals es feien càrrec sobretot de la gestió econòmica de la comunitat i de la convocatòria dels capítols, malgrat que el plebà també estava autoritzat a convocar-los.¹⁴

Una altra autoritat important de la Comunitat era l'arxiver. Malgrat el que podem pensar pel seu nom, en realitat feia les funcions d'un secretari: redactava les actes dels capítols, conservava els llibres i escriptures, etc.

A primer de segle XIX l'enfrontament entre plebà i Comunitat tenia encara una virulència inusitada malgrat els reglaments i disposicions arquebisbals que des de mitjans de segle XVIII havien volgut tallar aquestes rivalitats. El plebà deixà constància de l'opinió que li mereixia el funcionament de la Comunitat de Preveres:

Esta Comunidad se compone de doze beneficiados y el Plebano. Solo quatro son los que manejan las cosas de la Comunidad, a los 9 se les comunica tanto como a los dos monacillos que hay en esta Iglesia y procuran con todo esfuerzo que nadie de estos sepa nada de Comunidad (...) Pagando el Syndico alguna fiesta o celebración adventicia le preguntó un particular de que era aquel dinero y delante de mi tuvo la ozadia de decirle tome Vm. esto y calle. Respuesta que a un pordiosero no se le haria si pidiera razon de limosna. Parece que en esta Comunidad hay mas despotismo que en el Imperio Turco. Parece también que los mandones han tomado con todo empeño y vigor a no obedecer a los decretos y mandatos de los Señores Ilustrisimos (...).¹⁵

13 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia.* Pàg. 23-24.

14 APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario.* Disposició tercera del Reglament de funcionament de l'església de Montblanc de 1774.

15 APM. *Visita Pastoral de 1805. Descuidos que se padecieron en el Plan.* Pàg. 266-267.

L'arquebisbe Mon va dictar l'estiu de 1805 unes normes complementàries per regular el funcionament de la Comunitat, sobretot pel que fa a aspectes econòmics. L'advertiment de l'arquebisbe a la Comunitat era més que seriós. L'arquebisbe devia estar seriosament preocupat pel funcionament econòmic de la Comunitat ja que els comminava a formar "*un nuevo Plan en que se especifiquen todas las cantidades ocultadas enel anterior sin omitir cosa alguna para en virtud de ello determinar lo q[u]e fuese de justicia. Y para que en lo sucesivo haiga metodo, orden y claridad en las administraciones...*"¹⁶

En primer lloc l'arquebisbe ordena que cap beneficiari pugui gaudir de més d'una administració i que, com a màxim, la retindrà durant tres anys. Per elegir l'administrador d'un bé s'haurà de fer per elecció secreta entre els membres de la Comunitat "*y no publicamente como se ha acostumbrado por ser contrario a la Bula que tiene la Rda Comunidad sobre este particular*".¹⁷ Els administradors hauran de rendir comptes anualment davant d'uns oïdors nomenats per la Comunitat. Finalment, una còpia d'aquests comptes havia de ser tramesa a l'arquebisbat cada any pel plebà "*para nuestro gobierno y cerciorarnos de que se da el debido cumplimiento a nuestros Decretos para de lo contrario tomar las providencias mas serias a que se hiciesen acreedores*".¹⁸

També ordena que els arrendaments dels molins i finques es facin en pública subhasta "*pues de este modo a mas de cortar de raiz los inconvenientes que pudiera haver en el particular produciran mas los arriendos*". I que les tabbes de les subhastes hauran d'estar aprovades per la Comunitat.¹⁹

1.2. EL PLEBÀ

El plebà era la màxima autoritat de la parròquia de Montblanc:

El Plebano, que es y por tiempo será de la Villa de Montblanch, sea tenido y reputado por Presidente y Cabeza de la Iglesia y Comunidad de Beneficiados en todas sus funciones, juntas y capítulos, con autoridad no coactiva sinó directiva, de manera que podrá amonestar y corregir con discreción y zelo qualesquiera excesos que advirtiere en los Comunitarios. Pero no multar ni privar de distribuciones a ningun individuo sino es en los casos prevenidos en los sinodales, en virtud de autoridad y comición nuestra.²⁰

16 *Ídem.*, pàg. 278-279.

17 *Ídem.*, pàg. 279.

18 *Ídem.*, pàg. 280.

19 *Ídem.*, pàg. 279.

20 APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario.* Disposició segona del Reglament de funcionament de l'església de Montblanc de 1774. Pàg. 171.

Els primers rectors de la parròquia de Montblanc que comencen a portar el títol de plebà daten de primers del segle XV.²¹ El 1805 ostentava el càrrec el doctor Anton Civit i Nadal.²² Tenia, en aquell moment, 67 anys. Durant els anys de carrera eclesiàstica havia exercit tres anys a Capafons, deu a Vimbodí, quinze a Guimerà, quatre a la Guàrdia dels Prats, i en feia set que era a Montblanc.

Era, per tant, un home molt arrelat ja a Montblanc i a la comarca i profundament coneixedor de la realitat social i econòmica de la vila. Per la seva manera d'escriure, es fa evident que posseïa una extensa cultura i formació humanística que li permetien redactar emprant un perfecte castellà de l'època. Algunes expressions escrites, però, delaten que devia ser una persona que s'expressava habitualment en català i que, fins i tot, mentalment pensava en la nostra llengua. Els documents que redactà delaten també la personalitat d'un home meticulós i, fins i tot, molt rígid.

Gaudia de rendes econòmiques pròpies, específiques del seu càrrec, la principal de les quals s'englobava en el que es denominava com el benefici del plebà. També tenia, com a contrapartida, obligacions pròpies. Entre aquestes hi havia la de proporcionar suport econòmic als vicaris de Lilla i de la Comunitat de Preveres, al rector de Blancafort i mantenir un escolà.

El plebà havia de subministrar, amb càrrec a les seves rendes, el vi i les hòsties necessàries per a les misses diàries "*ayudandose de la cera que la Villa ha acostumbrado a contribuir haste de ahora*".²³ També havia de proporcionar candeles el dia de la Purificació als membres de l'Ajuntament, agutzils, sacristans i mestres i deu palmes el Diumenge de Rams, a més d'una per a les monges de la Serra i una altra per a Lilla. Havia de pagar també de la seva butxaca l'encarregat d'obrir i tancar les portes de Santa Maria i posar cada dia de l'any dos ciris a l'església.

Tenia l'obligació de dir missa, o de fer-la dir, cada dia, encara que "*vacarà al año ya por enfermedad o otra justa causa 25 dias*".²⁴ El plebà tenia l'obligació de dir les misses diàries i també les dels enterraments, matrimonis, batejos i en general totes les pròpies d'un rector de parròquia. Podia, en cas de necessitat, ésser substituït pel vicari, si aquest estava capacitat per dir missa. Lògicament, el plebà estava descarregat de l'obligació de dir les misses fundades i aniversaris, que s'havien de distribuir als beneficiats de la Comunitat.

21 PARÍS I BOU, LLUÍS; PORTA I BALANYÀ, Josep Maria. *La institució del plebà a Montblanc*. Montblanc: Ajuntament de Montblanc-Arxiu Històric Comarcal-Parròquia de Santa Maria de Montblanc, 1999.

22 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 85.

23 APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario*. Pàg. 179.

24 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 85.

El plebà era també partícip del delme global de Montblanc. Segons s'assenyala en el memorial, el delme de Montblanc se'l repartien l'arquebisbe; l'abadessa de Vallbona de les Monges; el carlà, Magí Villalonga; el convent de la Mercè; Josep Antoni de Castellví i el plebà. La proporció era que de, cada setze parts, sis eren per a l'arquebisbe i quatre per al plebà, i la resta per als altres beneficiaris, encara que de forma molt desigual. Així, l'abadessa de Vallbona només el percebia del vi.²⁵

1.3. EL VICARI

El Vicari "*será individuo de la Comunidad, ningún otro que fuere extraño tendrá derecho de percibir distribuciones de Coro, ni entrada en Juntas de Comunidad, pero si ocurriere el no hallarse en ella sugeto habil y proporcionado para servir de Vicario providenciará el Prelado lo conveniente*".²⁶

1.4 LES CONFRARIES

Aquest apartat del document quedà realitzada només parcialment. El redactor va deixar en blanc tot un seguit de fulls destinats a la informació de les confraries que mai van arribar a ser redactats.²⁷

1.4.1. *Confraria de la Puríssima Concepció*

(...) es de las mas antiguas y principales de esta Iglesia, en la qual se alistavan todos los sujetos de caracter de la villa.²⁸

Segons s'assenyala en el document, l'any 1641 mossèn Salvador Vidal, membre de la Comunitat de Preberes, va llegar molts dels seus béns a la capella de la Puríssima Concepció i, especialment, perquè es pagués un presbiter que se'n cuidés. L'any 1724 els procuradors del testament de mossèn Vidal van consignar a l'esmentada capella 27 censals amb un capital total de 2.182 lliures i pensió anual de més de 65 lliures. El 1792 la Confraria tenia una renda anual de 105 lliures, 7 sous i 4 diners.²⁹

²⁵ *Ídem.*, pàg. 86.

²⁶ APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario.* Article 30, pàg. 180.

²⁷ APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia.* Pàg. 113 a 126. De la pàgina 117 a la 126 està en blanc. Sobre les confraries de la vila veieu l'excel·lent estudi realitzat per GRAU PUJOL, Josep M.; PUIG I TÀRRECH, Roser. "Les confraries de Montblanc durant el primer terç del segle XVIII". *Quaderns de Vilaniu*. [Valls], núm. 15 (1989), pàg. 69-80 i PORTA BALANYÀ, Josep M.; SERRA CENDRÓS, Gabriel. *Història de la congregació i germandat de la Sang de Montblanc*. Montblanc: Congregació de la Sang, 1992. Especialment les pàgines 24 a 28.

²⁸ APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia.* Pàg. 113.

²⁹ *Ídem.*, pàg. 113-115.

1.4.2. Confraria de la Verge

(...) esta propiamente no es confraria sinó administración y se compone de los entierros y de las fundaciones para cera en algunas celebraciones y en horas canónicas.³⁰

2. LES ESGLÉSIES I ERMITES

2.1. L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANTA MARIA

L'Església parroquial está dedicada a Santa Maria la Mayor.³¹

2.1.1. La porta

La puerta principal de la Iglesia, que es buena, tiene tres llaves, y las tienen el Plebano, el Vicario de la Comunidad y el campanero. La otra, que también es buena, solo tiene una llave, y solo la tiene el Plebano.³²

2.1.2. Les parets, sostres i finestres

Las paredes estan firmes, decentes y blancas por la parte interior. Tres años hace de la bóveda cayeron algunos pedacitos de piedra, la visitaron tres arquitectos, pero no se ha movido nada.³³ Los techos no son de losas, si solo de tejas, y si llueve mucho se llueve algo en la capilla del Rosario.

En todas las ventanas hay vidrieras, y en la del coro, que es la mas grande, hay lienzo para cuando se predica y para el triduo de la semana santa.³⁴

30 *Ídem.*, pàg. 116-117.

31 *Ídem.*, pàg. 3. L'església parroquial de Santa Maria va ser construïda a partir dels primers anys de la dècada del 1330. Molt probablement el primer director d'obres fou l'arquitecte montblanquí Guillem Seguer. Vegeu sobre el tema ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca. *Guillem Seguer de Montblanc. Un mestre trescentista: escultor, pintor i arquitecte*. Montblanc: Consell Comarcal de la Conca de Barberà, 1994. pàg. 77-80. L'església, però, no fou consagrada fins el 1532. Vegeu: FELIP I SÁNCHEZ, Jaume. "La consagració de l'església de Santa Maria. 1532". *Full Parroquial*. [Montblanc], núm. 958 (30 de juny de 1991), pàg. 2.

32 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parroquia*. Pàg. 4.

33 L'estat estructural de les cobertes de Santa Maria ha estat pràcticament sempre dolent, molt probablement per les vicissituds històriques per les que ha passat l'edifici i els enormes costos que representa la seva restauració. La primera reforma seriosa en molts segles no va tenir lloc fins a mitjans del segle XIX i no va impedir que a finals de segle s'hagués de tornar a reformar. Sobre el tema de les obres d'arranjament de Santa Maria vegeu FELIP I SÁNCHEZ, Jaume. "Les reformes dels anys 1829-1831" i "L'ensulsida de la volta (1841)". *Full Parroquial*. [Montblanc], núm. 943 i 944 (novembre de 1990) i SERRA CENDRÓS, Gabriel. *La Conca de Barberà a finals del segle XIX: Montblanc (1880-1893)*. Tesi de llicenciatura inèdita. pàg. 163 L'any 1880 es va haver de tancar al culte l'església de Santa Maria i traslladar-lo a l'església de Santa Magdalena perquè amenaçava ruïna.

34 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parroquia*. Pàg. 4-5.

2.1.3. *El campanar i les campanes*

Campanario no tiene esta Iglesia, pero tiene cinco campanas corrientes, sin contar la de las horas, y de las cinco, las 3 grandes.³⁵

2.1.4. *Els altars*

A más del Altar Mayor hay diez bajo las invocaciones de Sn. Francisco Javier, de la Purísima Concepción, de San [Joan] Bautista, del Santo Cristo, del niño Jesús, de san Joseph, del Ssmo Rosario, de sn. Martín, de las Almas y de Sn. Matias. Todos están decentemente adornados de Aras, crucifijos, sacras y candeleros. Y los Altares mayor, de Almas, Sn. Pedro o santo Cristo y san Matias van a expensas de la villa o Común; lo de san Francisco Xavier a expensas de la administración, que es muy corta; el de la Purísima, a expensas de su cofraria; el de san Juan Bautista, a expensas voluntarias de una señora devota del santo; el del niño Jesús a expensas de su sacristia de que cuida su Rda. Comunidad; del de san Joseph cuidan los devotos, que hacen una especie de hermandad; del altar del Ssmo. Rosario cuidan sus cofrades; finalmente del de san Martin, aunque tiene su sacristia y ornamentos, nada tiene de renta, y va a expensas del primer devoto que se ofrece. Las imagenes no son disformes, que causan reverencia y veneración. En todos estos altares [menos el niño Jesús, Concepción y Sn. Martin] se sirven de los misales y quadernos de la sacristia de la villa.³⁶

2.1.5. *El cor i l'orgue*

El cor parroquial, d'estil neoclàssic, va ser construït a finals del segle XVIII. L'autor del projecte fou el mestre de cases montblanquí Bernat Thomàs. Es bastí entre 1793 i 1796.³⁷ Per tant, en aquell temps era gairebé nou.

El coro y organo³⁸ estan bien guardados con sus correspondientes llaves, y decentes. El organo se sirve por Dn. Salvador Serra Presbi-

35 *Ídem.*, pàg. 5.

36 *Ídem.*, pàg. 5-6.

37 FELIP SÁNCHEZ, Jaume. "L'autor del cor de Santa Maria". *Full Parroquial*. [Montblanc], núm. 1.049 (1 d'octubre de 1995), pàg. 2 i 1.052 (19 de novembre de 1995), pàg. 2.

38 Sobre la història de l'orgue de Santa Maria vegeu a BONASTRE I BERTRAN, Francesc. "Noves perspectives per a la història de l'orgue de Santa Maria de Montblanc (1607-1977)" a *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*. I. [Barcelona], 1986, pàg. 13-43. Aquest mateix autor ha publicat també treballs sobre els manuscrits litúrgics musicals de la parròquia: *Ídem.* "Els manuscrits musicals litúrgics de Santa Maria de Montblanc" a *Aplec de Treballs núm. 1*. [Montblanc]. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. 1978, pàg. 153-166.

tero con la dotación de un Beneficio en esta Comunidad, que es uno de los quatro que se restauraron en el segundo Plan en el año 1773, y a mas está dotado com 80 ll., que anualmente satisface el Común de esta Villa, pero estan van al fondo de la Comunidad, y al organista solo se le satisface con las distribuciones, misas y demas emolumentos que percibe qualquier otro de los demás Beneficiados Comunitarios.³⁹

2.1.6. *Enllumenat*

Hay dos lamparas que arden de continuo. La una en el Presbiterio delante del alta mayor donde está el Ssmo. en el viril, y esta corre a expensas del Magnífico Ayuntamiento. Y la otra lampara está en el altar de la Comunión, y desde [el] primero de enero hasta 30 de junio la ha de mantener el Plebano, para cuyo cargo tiene una viña llamada de Sn. Matias; y desde [el] primero de julio hasta 31 de diciembre va a expensas de la cofradia de la Purisima Concepción. De una y otra zela el Plebano.⁴⁰

2.1.7. *La pila baptismal*

La Pila con su sumidero está fija. Es de piedra cubierta de madera. Esta pila se llena de agua y se bendice toda. Pero quando se bautiza, con una fuente se toma toda la agua que caye de la cabeza de la criatura (por no mezclarse con la otra de la Pila) y se hecha a la Piscina que está al lado. Esta Pila está cerrada cuya llave está en manos del Plebano.⁴¹

2.1.8. *Els arxius*

Hay tres archivos, uno en la Plebania, otro en la Sacristia y otro, que llaman de la Comunidad.

Archivo de la Plebania

Ay archivo bien guardado, donde bien y fielmente se guardan todos los libros pertenecientes a la cura de Almas como son así de tiempos pasados como de presente es a saber libros de bautismos, confirmados, cumplimientos de Parroquia, casados y difuntos. Estan con respectivos titulos y cubiertos de pergamino, también se conserva en el el libro de la celebración peculiar del Plebano, el libro de las cartas=ordenes de los Illmos. Señores Arzobispos, capitulos matrimoniales (el Plebano es Notario Real)) el manual de testamentos, un pliego de testamentos cerrados, no pocas escrituras, todas las clausu-

39 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parróquia.* Pàg. 7.

40 *Ídem.*, pàg. 4.

41 *Ídem.*, pàg. 5.

las testamentarias, porqué a nadie de da sepultura si no ha hecho el testamento en esta Comunidad, si primero no presenta el heredero la clausula de la disposición del difunto, matriculas de confesion y comuniones, constituciones sinodales y el libro de las Visitas, a lo menos lo perteneciente al Plebano, quien tiene la llave de este archivo.

Archivo de la sacristia

En la sacristia hay un archivo, o tecasio del Deanato. En este archivo se ponen las partidas de fundaciones hasta su esmerso, y las luiciones hasta su reermerso, para esto hay un libro en folio de entradas y salidas. También se ponen en el los depositos del Deanato. En este archivo hay tres llaves, dos las tiene el Plebano, la una como Plebano y la otra como Deán, y la tercera el Procurador primero de la Comunidad.⁴²

Archivo de la Comunidad

A media escalera de la torre hay otro archivo, que se llama de la Comunidad, donde con todo cuidado se guardan las escrituras de adquisición y pertenencia, actos de imposicion y demas documentos pertenecientes a esta Iglésia y sus fundaciones con el correspondiente prontuario para su manejo, el qual, por eleccion de la Comunidad está a cargo del Rdo. Thomas Voltas Pbro. Comunitario con calidad de archivero.⁴³

2.1.9. *Sagraris*

uno en el altar mayor donde hay el viril con el Ssmo. continuamente para quando hay publica exposición, y para las tempestades para quando se hace señal de exponerlo, y siempre se haced con toda reverencia y a lo menos con 14 velas. Cuyo taberáculo está fijo en el altar mayor y tiene su puerta firme con la llave corriente en buena custodia. El otro es en el altar del Santo Cristo y sirve para dar la Comunió y dar el viático a los enfermos. Está el Ssmo. en un copón de plata dorado por la parte interior; hay en el mismo Sagrario una pixis dorada por adentro con su bolsa y cordones para llevar el viático a los de las casas de campo. La capa del globo es de tiso de oro y la cortina del sagrario es de tapiceria...⁴⁴

42 La porta esquerra de la sagristia de Santa Maria és una curiosa porta-armari l'ús del qual, a primers del segle XX es desconeixia, tot atribuint-se com a espai per desar les joies o relíquies però possiblement era l'armari que feia les funcions de l'arxiu de la sagristia. Sobre aquest element podeu veu ANÒNIM. "Les dues portes de la sagristia de Santa Maria". *Aires de la Conca*. [Montblanc], núm. 39 (29 de setembre de 1926), pàg. 13.

43 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parróquia*. Pàg. 20-22.

44 *Ídem.*, pàg. 3.

En la dominicata de Quasimodo se lleva el Ssmo. a todos los que hasta a aquel dia no han podido cumplir por sus achaques con el precepto pasqual.⁴⁵

2.2. L'ESGLÉSIA DE LA SERRA

En esta Iglésia de la Virgen de la Sierra hay un monasterio de fundación real de religiosas franciscas de Santa Clara, que estan sujetas al Ilmo. Arzobispo y estas monjas nada tienen en la Iglesia si solo tienen en ella el coro para cantar los divinos oficios, dos tribunas para oír misas y al piso de la Iglésia una grande reja donde se hace la elección de Abadesa, se celebran sus entierros y una regilla para comulgar. El Ayuntamiento es el administrador de esta Iglesia y nombra dos obreros para que cuiden de ella.

El document també s'entreté a fer una descripció força detallada del cambril de la Verge: *“Hay en esta Iglesia un camarín muy hermoso con dos escaleras, una para subir i otra para bajar, dos antesalas y en el camarín en un trono está colocada la Sta. Imagen, que es muy devota y milagrosa, y Don Juan Josa, que fué administrador u obrero, en cuyo tiempo se hizo el camarín; en 1798 mandó en su testamento 1.000 l para una corona de plata para la Virgen (...).”*

A l'església hi havia dues sagristies (una al cambril i l'altra al presbiteri) i cinc altars (Major, de Sant Joan Nepomuceno, de Sant Sebastià, de Santa Llúcia i del Sant Crist.

L'altar de Sant Joan era a cura de la família Castellví, que hi tenia fundat un benefici pel confessor de les monges.

A l'altar de Santa Llúcia s'hi exposava durant tot l'any el Monument i el Dijous Sant s'hi posava el Santíssim en una urna. A la plebania es guardava també una reliquia d'aquesta santa que, per la seva diada, es posava en aquesta capella.

A l'altar del Sant Crist s'hi exposava el Sant Sepulcre: *“las imagenes son de piedra pero muy exquisitas”*.

2.3. L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL

Esta iglesia era la parroquial antigua de esta villa y todavia se conserva contiguo a ella el cementario donde se entierran todos los que no eligen sepultura ni en la Parroquial ni conventos.

Al campanar hi haves dues campanes “medianas y una campanilla para tocar a sanctus”.

En aquella època a l'església hi havia tres altars, “el mayor dedicado al Arcangel San Miguel (...) En el altar del Santo Cristo hay mucha devoción y se celebran muchas misas porqué a la imagen de este Sto. Cristo y a la de la capilla de Sn. Marsal son pocos los que mueren y que no manden misas. (...) Altar de la Virgen del Rosario: en este se dicen muy pocas misas porqué se ha de llevar la ara de otro altar.”⁴⁶

2.4. L'ESGLÉSIA DE L'HOSPITAL

La descripció que es fa de l'església de Santa Magdalena és força pessimista: “En esta iglesia no hay sagristia y todo respira miseria. Solo hay una arca en donde se custodian los ornamentos.”

Aquesta línia segueix quan es descriuen les cerimònies religioses que s'hi celebraven: “En Santa Magdalena en todo el año no se dice mas que una misa, que es un aniversario solemne [el] dia 3 de noviembre y la Comunidad lleva todos los ornamentos (...).”

A l'església hi havia tres altars: “el Mayor y titular de Santa Maria Magdalena, el de Santa Anna y el del Santo Cristo”. I s'hi enterraven els que morien a l'Hospital.

2.5. LA CAPELLA DE SANT MARÇAL

En esta capilla pública hay un solo altar dedicado al santo Cristo y en ella está fundada la Congregación. Hay una pequeña sacristia (...) Hay en la pequeña torre una campana mediana. De esta capilla cuida la misma Congregación.

2.6. LA CAPELLA DE SANT JOSEP

La descripció que es fa d'aquesta capella és molt negativa. Similar a la que es fa de l'església de l'hospital: “todo lo de esta capilla respira miseria”. “En esta capilla hay un único Altar dedicado al Patriarca San José (...) y cuida de ella Pablo Anguera, labrador hacendado de la Espluga de Francolí.”

2.7. LA CAPELLA DE SANTA TECLA

La capilla de santa Tecla al presente se halla derruida, no muchos años que se desplomó y havia ya empezado el barrio a reedificarla pero como el barrio es corto y el tiempo tan calamitoso, ya por las guerras, ya por las malas cosechas, les ha sido forzoso parar la obra, pues todo se hacia de limosnas.

Els ornaments religiosos es custodiaven en una casa particular del barri i a la plebania hi havia una calaixera d'aquesta capella.

2.8. LES ESGLÉSIES SUFRAGÀNIES

Tenia esta Iglesia parroquial 3 sufraganeas, que eran Blancafort, Rojals i Lilla. Blancafort ya mas de 100 años que se erigió en Rectoria porque los sinodales de 1704 ya nombran Rector de Blancafort, pero al Plebano le ha quedado la mitad de la Primicia de todos los frutos de aquella Parroquia con la obligación de contribuir cada año al Ror. De Blancafort con doce libras de subvención (...) Rojals en 1772 por Rl. Decreto se erigió en Vicaria Perpetua y solo ha quedado al Plebano el *Ius Patronatus* y el poder llevar la capa en los entierros y officiar en el dia de la fiesta mayor, en señal que Montblanch era la matriz (...) Lilla es sufraganea y vicaria nutal. El Plebano nombra el Vicario y le contribuia en 30 ll cada año pero como los viveres han subido tan de precio ahora le contribuye en 60 ll., le cede todas las fundaciones, derechos de estola y a más tiene un beneficio en aquella Iglesia. El vicario, que es Dn. Antonio Rovira (...).

2.9. LES ERMITES

A la parròquia hi havia dues ermites, “*que son la de san José distante media hora corta de la vila y la de san Juan Bautista distante una hora larga de la villa*”.

2.9.1. L'ermita de Sant Josep

Ermita construïda i dotada en el decurs de la segona meitat del segle XVIII pel comerciant montblanquí Francesc Sabater. La seva família tenia el patronat. Segons assenyala el document, amb motiu dels casament del doctor N. Gassol de Valls amb la pubilla Sabater es va dotar econòmicament l'ermita perquè s'hi celebrés missa tots els dies festius i altres diades assenyalades. Aquestes misses, però, per voluntat de l'hereu, no es deien a l'ermita sinó a la capella que la família Sabater tenia al seu mas de Prenafeta, “*que está a media legua de esta villa en la parròquia de Prenafeta anexa de Figuerola*”.

A l'ermita hi residia un ermità, que s'havia de mantenir amb el que li proporcionava una petita finca de dues quarteres de sembradura i les almoines de particulars.⁴⁷

2.9.2. L'ermita de Sant Joan

L'ermita de Sant Joan no es trobava en massa bon estat: “*es pequeña y apenas puede engrandecerse por un gran peñasco que hay. Solo puede pasar y se ha de componer el coro*”.

La vivenda de l'ermità de Sant Joan també estava en molt mal estat, de tal manera que l'Ajuntament hi estava fent reformes d'adecentament: “*la casa vieja es pequeña y no poco miserable, ahora añade la villa un pedazo contiguo que ya está cubierto y concluida esta añadidura será entonces mediana y pasadora*”.

Pel que fa a la seva administració, “*de esta ermita es administrador del Ayuntamiento y pone dos para que administren en su nombre. Hay un ermitaño que reside en ella de continuo y le señalaron una muy corta porción de tierra, vive de las limosnas y ni ell ni sus administradores llevan cuentas porqué no tiene rentas. La villa pone el ermitaño y su Sria. Ilma. le da la aprobación*”.⁴⁸

2.10. LA PLEBANIA

La casa del cura Plebano ni es de las mejores ni mas ruinosa, es mediana; está inmediata a la Iglesia, es habitable y se gasta lo que se necesita para conservarla.”

3. ECONOMIA

Aquest apartat constitueix l'eix central del document.

3.1 CELEBRACIONS RELIGIOSES

Els comptes que segueixen a continuació són els generals de la Comunitat de Preveres. A banda, els beneficiaris que formaven la Comunitat percebien les rendes de 390 aniversaris i 1.903 misses resades, i també altres aniversaris d'ànimes i misses adventícies.

47 Sobre l'ermita de Sant Josep vegeu, entre d'altres: CARRERAS, Josep M.; GRAU, Josep M. “L'ermita de Sant Josep”. *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*. [Montblanc] núm. 56-57 (agost-setembre de 1986), pàg. 103-105.

48 Sobre aquesta ermita vegeu: CARRERAS, Josep M.; GRAU, Josep M. “L'ermita de Sant Joan”. *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*. [Montblanc], núm. 56-57 (agost-setembre de 1986), pàg. 93-98.

a) Ingressos per celebracions litúrgiques⁴⁹

Tipus	Núm.	Ingressos
Fundacions	28	93 ll 7 sous
Aniversaris mitjans	38	95 ll
Aniversaris senzills	235	423 lliures
Misses cantades solemnes	15	50 ll 5 sous
Misses cantades mitjanes	22	55 lliures
Misses cantades senzilles	52	93 ll 16 sous
Subtotal	390	810 ll 17 sous
Misses resades	1.903	893 ll 16 sous
Total	2.293	1.704 ll 13 sous
Festes votives	13	58 ll 10 sous
Aniversaris adventicis ⁵⁰	821	1.404 ll 4 sous
Aniversaris d'ànimes ⁵¹	688	1.169 ll 8 sous
Misses resades adeventícies ⁵²	7.189	2.796 ll

b) Despeses per celebracions litúrgiques⁵³

Tipus	Núm.	Ingressos
Fundacions, aniversaris i misses cantades ⁵⁴	390	810 ll 17 sous
Misses resades	1903	893 ll 16 sous
Matines i laudes	21	67 ll 8 sous
Matines i laudes de difunts	19	38 ll 9 sous
Vespres de difunts	38	48 ll 10 sous
Diversos responsoris		8 ll
Misereres	52	7 ll 16 sous
Salves	3	3 ll 6 sous
Processons	6	15 ll
Subtotal		1.883 ll 2 sous
Prima, tercia, sexta, nona, vespres i completes		2.240 ll 16sous

49 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia.* Pàg. 23.

50 Es compten entre 1792 i 1804.

51 *Ídem.*

52 *Ídem.* D'aquestes misses n'hi havia de tres tipus: testamentària, d'administració de beneficis suprimits i una d'un particular (Llopi).

53 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia.* Pàg. 29.

54 La celebració d'un aniversari representava per a la Comunitat una despesa d'entre 3 lliures 11 sous, els més solemnes, a 1 lliura 16 sous, els més senzills. Pel que fa a les misses cantades, les solemnes costaven 3 lliures 7 sous i les més senzilles 1 lliura 16 sous.

Festes votives	13	5 ll 17 sous
Misses i aniversaris adventicis		181 ll 7 sous
c) Rendes per als residents		
Romanents		1.803 ll 3 sous 7 diners
Ingressos varis		437 ll 16 sous
Total ingressos	2.240 lliures	19 sous 7 diners
Total despeses		1.169 lliures 18 sous
Renda per distribuir		1.070 lliures 18 sous

Toca a cadascun dels dotze membres de la Comunitat de Preveres:⁵⁵ 89 lliures 4 sous 8 diners de general, a més de 13 lliures i 17 sous d'adventicis.

3.2 LES FUNDACIONS

A Santa Maria hi havia creades l'any 1805 un total de 28 fundacions.⁵⁶

en el Coro existe una tabla donde por dias y meses estan notadas para su cumplimiento todas las fundaciones a que está obligada esta Comunidad.⁵⁷

3.3. CENSOS I CENSALS

Els censals eren una font important de finançament. Com a contrapartida també eren fruit de constants maldecaps per a l'Església, i així ho registra l'informe: "*en estos tiempos calamitosos aun de los censales que no estan en litigio raro es el que paga en el mismo año*".⁵⁸ El 1805 la Comunitat tenia pendents de cobrar més de 3.000 lliures de censals endarrerits.⁵⁹

El Llevador de censals registrava disset censals *rosechs* (incobrables) que devien més de 30 lliures en pensions endarrerides i 59 censals en litigi que estaven devent 220 lliures. Per contra, els ingressos eren en aquella data de 1.760 lliures 13 sous i 2 diners.

3.4. ADMINISTRACIÓ DE BÉNS

Al llarg dels segles la parròquia va acumular béns material (cases, finques, censos...) llegats pels fidels i que la Comunitat gestionava a través

⁵⁵ Encara que la Comunitat estava formada per tretze membres, a l'hora de comptar les rendes de fundacions no hi participava el beneficiat de la Puríssima Concepció ja que aquest beneficiat havia estat redotat pels marmessors de Joan Josa, que van lliurar a la Comunitat l'import total del capital fundacional. APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 32.

⁵⁶ *Ídem.*, pàg. 23.

⁵⁷ *Ídem.*, pàg. 22.

⁵⁸ *Ídem.*, pàg. 42.

⁵⁹ *Ídem.*, pàg. 41. 3.110 lliures 17 sous 3 diners.

d'administradors. Aquests béns proporcionaven anualment uns ingressos molt importants per al funcionament de la parròquia.

3.4.1. Administració de Francesc Llopis

L'any 1764 el montblanquí Francesc Llopis va llegar per testament a la parròquia de Montblanc tots els seus béns.⁶⁰ Un cop pagats els funerals i els deutes, va quedar per a l'església "tres pesas de terra, ço es dos viñas y una pesa de terra campa en lo terme de la Guardia [dels Prats]". També va pervindre a la Comunitat diversos censals: un de pensió 7 lliures i 16 sous de la casa del difunt; un de les monges de la Serra d'1 lliura i 10 sous d'una d'aquestes finques i un segons de pensió 1 lliura i 10 sous a Josep Olivart de la Guàrdia dels Prats. Els administradors d'aquests béns eren el plebà i el procurador primer de la Comunitat de Preveres.

El rendiment d'aquestes terres era, segons constata el document, força bo, llevat de l'any 1795, quan el fred va matar les vinyes i es van veure obligats a replantar-les. Entre 1800 i 1804 els ingressos van ser de 140 lliures i les despeses, un cop abonades les misses a Sant Francesc i a la Serra, les pensions dels censos i els drets de col·lecta, van ser de 142 lliures, 12 sous i 3 diners. Això suposava un dèficit (hipotètic ja que primer descompten els ingressos que havia de suposar per a la Comunitat) de 12 sous i 3 diners. L'any 1804 els administradors van vendre les terres per 2.000 lliures, a pensió de 60 lliures anuals.⁶¹

3.4.2. Administració dels mossens Castelló i Nuet

Aquesta administració⁶² agrupava diferents censals i propietats dels mossens Castelló i Nuet que havien passat a la parròquia. Concretament administrava censals per import de 223 lliures i 8 sous, vals reials per import de 1.200 pesos i pensió de 48 pesos, lloguer de terres comprades a carta de gràcia i lloguer de terres de plena propietat.

En total, l'import anual era de més de 500 lliures: 290 lliures, 15 sous i 5 diners de pensions de censals i vals reials i 215 lliures 15 sous de lloguer de les terres. Pel que fa referència a les despeses anuals, eren de poc més de 400 lliures. L'administrador fins a 1804 (data de la seva mort) era mossèn Josep Foguet.

60 *Ídem.*, pàg. 46. El seu testament "en poder de la present Comuna als 18 de 7bre de 1764 disposa que de tots sos bens pagats los gastos se digan misas en la Iglesia de la Serra y en la de Sant Fran[ces]ch".

61 *Ídem.*, pàg. 47 Aquesta pensió s'aplicava per dotar el benefici de mossèn Josep Pellisó.

62 *Ídem.*, pàg. 50-58.

3.4.3. Administració del molí del Pont de la Fusta

Aquesta administració⁶³ es composava del molí del Pont de la Fusta (avui conegut com Molí del Celdoni) i dues finques annexes.⁶⁴ Segons s'assenyala en el pla de reducció de beneficis de l'any 1794 aprovat per l'arquebisbe Francesc Armanyà, la Comunitat va adquirir aquest molí i les terres l'any 1683.⁶⁵

Fins el 1794 es va gestionar conjuntament amb la resta de molins i, a partir d'aquesta data, individualment. Les propietats no es gestionaven directament sinó que es llogaven. I amb els rendiments del lloguer s'abonaven les despeses ocasionades per la celebració de misses, aniversaris i censos. L'administrador era mossèn Tomàs Voltas.

Es va veure molt afectada per l'aiguat de juliol de 1792,⁶⁶ que va destruir totalment el molí i per a la reconstrucció del qual " *fueron necesarios muchos centenares de libras*".⁶⁷ En concret, s'empraren diners provinents dels rèdits dels censals de l'administració de la marmessoria de Nuet i Castelló. El molí va poder entrar novament en funcionament l'any 1795.

El rendiment d'aquesta administració fou el següent:

Any	Molí	Terres	Total
1795	—	200 ll	200 ll
1796	190 ll	200 ll	390 ll
1797	190 ll	200 ll	390 ll
1798	190 ll	200 ll	390 ll
1798	190 ll	200 ll	390 ll
1799	220 ll	250 ll	470 ll
1800	220 ll	250 ll	470 ll

63 *Ídem.*, pàg. 59-62.

64 Sobre els molins de Montblanc i la Conca podeu veure GRAU PUJOL, Josep M. *La indústria tradicional de Montblanc i la Conca en el segle XVIII*. Montblanc, 1989. pàg. 92-138.

65 APM. *Visita Pastoral de 1805. Reglament de la parròquia dictat per l'arquebisbe Juan Lario*. Pàg. 206-207. Aquest molí i finques van ser adquirits el dia 2 de setembre de 1683 pel preu de 663 lliures que van sufragar mitjançant un censal de pensió el 5% (31 lliures 17 sous 9 diners), segons assenyala l'arquebisbe a partir de la mateixa escriptura de compravenda. Aquesta informació contradiu la data de 1691 presentada per FELIP I SÁNCHEZ, Jaume. "L'economia municipal a la darrerria del segle XVII. La venda dels molins del municipi". *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*. [Montblanc], núm. 105 (maig de 1996), pàg. 30-32.

66 Sobre l'aiguat de 1792 vegeu FELIP I SÁNCHEZ, Jaume. "Aiguats històrics a Montblanc". *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*. [Montblanc], núm. 92 (octubre de 1994), pàg. 37-41.

67 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 63. La reconstrucció va costar 1.426 lliures 9 sous 5 diners. Dels efectes de l'aiguat sobre el molí diu el document a la pàgina 63 que "*solo quedó él solo y hasta dos muelas nuevas, que tenían para mudar, se llevó el río*".

1801	220 ll	250 ll	470 ll
1802	220 ll	250 ll	470 ll
1803	220 ll	250 ll	470 ll
1804	220 ll	250 ll	470 ll

3.4.4. Administració dels molins fariners i d'oli

Aquesta administració⁶⁸ gestionava el 1805 “*un molino harinero que es dentro la villa* [el molí conegut popularment com dels Capellans⁶⁹], *otro de derruido que hay distante a un quarto de hora* [avui conegut com els Molins de la Vila] y *otro que sirve o habil, que llaman de Llorach*”.⁷⁰ A més s’hi afegia també el molí d’oli situat al raval de Santa Anna.⁷¹ Fins el 1795 integrava també el molí del Pont.

Els dos molins fariners en funcionament (el dels Capellans i el de Llorac) i les basses de la vila es llogaven, mentre que el d’oli es portava directament.⁷² El Molí de la Vila estava abandonat, tal com s’assenyala anteriorment. El responsable d’aquestes propietats era mossèn Tomàs Masias.

L’administració d’aquestes propietats preveia proporcionar a la Comunitat, com a mínim, uns rèdits anuals de 517 lliures per poder fer front a les despeses de les misses i aniversaris, que s’imputen com a despeses anuals ordinàries. Però també s’obtenien productes com oli o pinyol, que posteriorment podia ser rebutjat o emprat per a usos de la Comunitat.

Any	Ingressos	Despeses	Total
1791-1794	4804 ll 7 s 2 d	4961 ll 14 s 6 d	- 157 ll 7 s 4 d
1795	860 ll 17 s	867 ll 17 4 d	- 7 ll 4 d
1796	1.020 ll 14 s 9 d	880 ll 18 s 3 d	139 ll 16 s 6 d
1797	745 ll 12 s 6 d	796 ll 17 s 8 d	- 51 ll 5 s 2 d
1798-1799	1.147 ll 3 s 6 d	1.121 ll 9 s	25 ll 14 s 6 d
1800	699 ll 5 s 6 d	634 ll 14 s 1 d	64 ll 11 s 5 d
1801	692 ll 17 s 6 d	591 ll 4 s 2 d	101 ll 13 s 4
1802	960 ll 14 s 9 d	851 ll 13 s 11 d	109 ll 10 d

68 *Ídem.*, pàg. 62-68.

69 Sobre la història d’aquest molí vegeu: FELIP I SÁNCHEZ, Jaume. “El molí dels capellans, un molí draper en època medieval”. *Espùllera. Revista d’informació montblanquina*. [Montblanc], núm. 71-72 (novembre-desembre de 1987), pàg. 33-34.

70 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 62.

71 Sobre el molí podeu consultar: GRAU PUJOL, Josep M. *La indústria tradicional*. *Obra cit.*, pàg. 135-138.

72 Fins a 1779 s’havia llogat, com la resta de molins, però a partir d’aquesta data es gestionà directament degut a la manca de llogaters pel pessim estat de conservació de l’edifici i la maquinària. GRAU PUJOL, Josep M. *La indústria tradicional*. *Obra cit.*, pàg. 137.

1803	790 ll 2 s 10 d	658 ll 2 s	132 ll 10 d
1804	1.105 ll 17 s 11 d	954 ll 13 s 6 d	151 ll 4 s 6 d

Aquests molins es van veure afectats també per l'aiguat de 1792, la qual cosa explica el dèficit d'aquests anys. El 1797 el fred va matar les oliveres, cosa que va ocasionar pèrdues al molí d'oli, que van arrossegar cap al dèficit el balanç anual. L'any 1798 la Comunitat va realitzar importants obres de reforma al molí de Llorac.

3.4.5. Administració de l'Hospitalet

L'any 1788 la Comunitat va passar a administrar els béns llegats per mossèn Isidre Bover, rector de Tarrés i posteriorment membre de la Comunitat de Montblanc.⁷³ El seu patrimoni estava format per una casa a Montblanc, que es llogava i de la qual se'n treia anualment 35 lliures; una peça de terra dita *l'hospitalet*, de la qual se'n treien al voltant de 30 lliures més de lloguer; diversos censos, que aportaven pensions anuals per import de poc més de 23 lliures; i altres terres a Prenafeta, a la Sellida i a la vila dels Omellons, que s'explotaven directament i de les quals se'n treien al voltant de 50 lliures anuals. Per contra, la Comunitat, amb càrrec a aquests béns, havia de donar anualment 50 lliures al procurador degà i fer celebrar dotze misses. Alguns d'aquests béns tenien càrregues que obligaven la Comunitat a abonar anualment pensions per aquests béns 2 ll i 5 sous a la Confraria dels Pobres de la vila i altres 3 lliures al rector de Vallbona de les Monges.

Tal com s'ha dit, de l'administració d'aquests béns cuidava fins el 1788 el procurador primer de la Comunitat i a partir d'aquesta data se'n féu càrrec mossèn Francesc Foraster.

Any	Ingressos d'administració	Despeses d'administració	Total
1787	58 ll 40 ll 9 s	17 ll 11 s	
1788	51 ll 24 ll 2 s	26 ll 8 s	
1789	49 ll 8 s	31 ll 4 s 7 d	18 ll 13 s 5 d
1790	60 ll 7 s	14 ll 7 s 10	45 ll 19 s 2
1791	65 ll 5 s	17 ll 15 s	47 ll 10 s

⁷³ APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parroquia*. Pàg. 69-79. Per testament de mossèn Isidre Bover, presentat el 12 de març de 1720 a mossèn Josep Requesens, plebà de Montblanc, els seus béns van passar a la seva vídua, Catalina Peregrí. Un cop morta, van anar a mans de mossèn Francesc Molner, subdiaca, amb el càrrec de fer celebrar anualment dotze misses. D'aquest van anar a parar a degà de la Comunitat de Montblanc. Com que aquest, segons assenyala el document, va descuidar les seves obligacions, l'any 1788 l'arquebisbe va agregar l'administració a la Comunitat.

1792	83 ll 11 s	8 ll 7 s	75 ll 4 s
1793	68 ll 15 s	18 ll 17 s	49 ll 18 s
1794	49 ll 15 s	9 ll 9 s 4	40 ll 5 s 8
1795 ⁷⁴ -1802	734 ll 15 s	696 ll 6 s 5	38 ll 9 s 1
1803-1804	241 ll 10 s	284 ll 12 s 2	-43 ll 2 s 2

3.5. ELS BENEFICIS

A la parròquia s'havien arribat a crear, al llarg dels segles, un total de 85 beneficis.⁷⁵ L'any 1770, a través del *Real Plan*, se n'extingiren 31, tots els que no eren a Santa Maria. I el 1773 es reduïren a set. Aquest fet ocasionà un trasbals econòmic tan important que la Comunitat protestà i aconseguiren la reinstauració de quatre dels antics beneficis, amb la qual cosa l'any 1805 en funcionaven tretze: set supervivents del primer pla, quatre del segon, erigit l'any 1800, i el benefici de la plebania.

La major part dels beneficis, però, llevat dels dos o tres més importants, ja en aquesta època, no s'aplicaven i se n'anaven perdent fins i tot els detalls del seu origen, dotació, obligacions, etc.

3.5.1. El benefici de l'Anunciació

Aquest benefici fou fundat per la Confraria del Santíssim Cos de Jesucrist i el seu patró era la mateixa confraria. Amb les reduccions de beneficis se li afegiren els beneficis extingits de l'expectació de Nostra Senyora, Santa Catarina, Tots els Sants i Santa Margarida. A primers del segle XIX no tenia rendes ni obligacions.

3.5.2. El benefici de Santa Catalina

Fundat a la capella de Santa Catalina de l'església de Santa Maria pel teixidor de llana Pere Colom i la seva muller l'any 1313. Era el seu patró el plebà. Se li agregaren els extingits beneficis de Sant Antoni Abat, Santa Maria la Major, Sant Martí, Sant Hilari i l'Anunciació. L'obtentor en aquell moment era Agustí Bergadà, de Cervera, de qui el plebà diu que era persona de conducta "*poco recogida*".

74 APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parròquia*. Pàg. 77 Aquest any el fred va matar les oliveres i molta part de les vinyes.

75 *Ídem.*, pàg. 87. La distribució d'aquests beneficis per esglésies era la següent: 31 a Santa Maria, 32 a Sant Miquel, set a Sant Marçal, un a Santa Tecla "*que al presente està derruida*", dos a l'església de l'hospital de Santa Magdalena, un a l'església de la Mercè i onze a l'església de la Serra. A més hi havia el benefici de la plebania. S'hi afegeix el benefici que establiren a la Comunitat els marmessors del testament de Joan Josa i el priorat establert per aquests mateixos marmessors l'any 1802 a l'església de la Serra.

3.5.3. *El benefici de la Puríssima Concepció*

Fundat el 1404 per mossèn Arnau Gasull. Els seus patrons eren Pere Romeu i la Comunitat de Preveres. Se li afegiren els dels apòstols Sant Simó Judes i Sant Antoni. El seu obtentor era Antoni Montseny, de Solivella.

3.5.4. *El benefici de Sant Nicolàs*

Fundat a la seva capella de Santa Maria l'any 1327 per mossèn Bartolomé Alegre. Els patrons eren el plebà i Lluís Sulinch. Se li agregaren els de l'Assumpció i Santa Isabel. Estava dotat amb una casa i algunes rendes. El beneficiat l'any 1805 era el montblanquí Nicolau Belart, de 45 anys.

3.5.5. *El benefici de l'Esperit Sant*

Fundat a la capella de Sant Francesc Xavier l'any 1348 per Pere d'Angularia, rector de Cabra.⁷⁶ El seu patró era Lluís de Llorac. Se li agregaren els de Santa Àgueda i Santa Eulàlia, l'Ascensió del Senyor i els tres de l'Esperit Sant. El seu obtentor era Josep Bellart de Solivella.⁷⁷

3.5.6. *El benefici de Sant Pere*

Agrupava els antics beneficis de Sant Bernat,⁷⁸ Sant Bernabé⁷⁹, Ascensió del Senyor i Sant Felip.⁸⁰ Fou fundat per Berenguer de Vilafranca, castlà de la vila, el 1234. El seu patró era el carlà Francesc de Vilafranca.

3.5.7. *El benefici de Tots Sants*

Fundat per Jaume Conesa el 1359. El seu patró conegut era “*un tal Blanes de Barcelona y hoy Centelles*”.⁸¹ El 1767 en va prendre possessió Antoni Casanovas. Se li agregaren els de l'expectació de Nostra Senyora, l'Ascensió del Senyor, els Sants Innocents i Sant Domènech i Sant Pere.

3.5.8. *El benefici de sant Miquel Arcàngel*

El 1327 el fundà Guillem Balbi a l'església de Sant Miquel.⁸² El seu patró era el plebà. L'obtentor era Tomàs Forcades, del Vilosell.

⁷⁶ *Ídem.*, pàg. 92-93.

⁷⁷ *Ídem.*, pàg. 93. De 27 anys, ordenat i estudiant de teologia.

⁷⁸ *Ídem.*, pàg. 94. Aquest benefici fou fundat per Bernat Alenyà el 1338. El seu patró era Guillem de Llordat. El 1742 en va prendre possessió Antoni Gavaldà.

⁷⁹ *Ídem.*, pàg. 94. Aquest benefici fou fundat per Elionor, muller de Bernat Alenyà, l'any 1359. El seu patró era Guillem de Llordat. El darrer obtentor conegut fou Bautista Vellver.

⁸⁰ *Ídem.*, pàg. 93-95 El benefici de Sant Felip fou fundat per Arnau Alenyà el 1334. El seu patró era Guillem de Llordat. El 1720 en va prendre possessió Miquel Pujol.

⁸¹ *Ídem.*, pàg. 95-96.

⁸² *Ídem.*, pàg. 97.

3.5.9. *El benefici de Santa Llúcia*

Fundat pel noble Pere de Bannera l'any 1384 a l'altar de Santa Llúcia de l'església de la Serra.⁸³ El seus patrons eren l'abat de Poblet i l'Ajuntament de Montblanc. El seu obtentor era Tomàs Alemany.

3.5.10. *El benefici de Sant Miquel*

Fundat el 1359 a l'església de sant Miquel per Astruga, muller de Domènec Bertran, i el seu fill, el prevere Pere Bertran.⁸⁴ El seu patró era la Comunitat de Preveres. L'obtentor era Miquel d'Aguiló, "*natural de esta villa de edat 42 años*".

3.5.11. *El benefici de Santa Quitèria*

Fundat en data desconeguda a l'església de Sant Miquel pel prevere Pere Esdalosi.⁸⁵ El seu antic patró era la Comunitat de Preveres però, com que en aquell moment aquest benefici s'aplicava a finançar les despeses de l'orgue, s'assignà el seu patronat al plebà, el procurador primer de la Comunitat i el regidor degà. El seu obtentor era Salvador Serra, d'Ulldemolins.

Beneficis suprimits però en actiu

Els següents beneficis havien estat suprimits pels plans de reducció del segle XVIII però, com que tenien beneficiaris en actiu o havien estat redotats, encara estaven vigents l'any 1805.

3.5.12. *El benefici de Sant Maties*

El benefici de sant Maties Apòstol fou instituït a l'església de la Serra per Maties Alenyà, abat de Mondrago. El patró era Lluís de Llorac, senyor de Solivella.⁸⁶ El beneficiat era Tomàs Mesias.

3.5.13. *El benefici de Sant Marçal*

Fundat per Berenguer Marsal a l'església de Sant Marçal l'any 1348. Els patrons eren els seus hereus. El beneficiat era Tomàs Voltas.

3.5.14. *El benefici de Sant Pere Màrtir*

Fundat per Pere Trullols, sabater, a la capella de Sant Esteve.⁸⁷ El seu patró era Baltasar Trullols i el beneficiat, Joan Català.

83 *Ídem*.

84 *Ídem*., pàg. 97-98.

85 *Ídem*., pàg. 98.

86 *Ídem*., pàg. 99.

87 *Ídem*., pàg. 100.

3.5.14. *El benefici de Santa Quitèria*

Fundat a l'església de la Serra per Francesc Julià l'any 1381. El seu patró era la Comunitat de Preveres. El beneficiat era Josep Civit, vicari del Morell.⁸⁸

3.5.15. *El benefici de la Puríssima Concepció*

Fundat per mossèn Francesc Mirasó a l'Hospital de Santa Magdalena, l'any 1785.⁸⁹ El patró era Josep Pellisó i la seva muller Maria Vivas. El beneficiat actual era el seu fill Pere. L'any 1800 s'agregaren com a nou patró la Comunitat de Preveres. El beneficiat tenia l'obligació de residir a l'hospital per atendre les necessitats esperituals dels malalts.

3.5.16. *El priorat del monestir de la Serra*

L'any 1798, en testar Joan de Josa⁹⁰, va disposar la creació d'un priorat sota invocació de la Verge de la Serra a l'església del monestir de la Serra de Montblanc. Els patrons eren el plebà, el procurador primer de la Comunitat de Preveres i el comanador del convent de la Mercè de Montblanc. El priorat estava dotat amb 8.320 lliures i l'obligació de fer dir 200 misses a la Serra i resar el Rosari tots els dies de festa. Els marmessors van haver d'augmentar fins a 10.000 lliures la dotació perquè fos acceptat per l'arquebisbe. El beneficiat era mossèn Francesc Civit.

3.6. EL BENEFICI DE LA PLEBANIA

El benefici de la plebania comportava que el plebà de la vila gaudís de la primícia "*o quadragesima parte de los frutos*" que es recollien a tot el terme parroquial, els de Lilla i la meitat de la primícia de Blancafort.⁹¹ A més el plebà gaudia del delme⁹² dels fruits de les partides Plans de Jori, Anguera i Miracle. El delme del segon se l'havia de repartir amb l'arquebisbe en la proporció 2/5 pel plebà i la resta per l'arquebisbe. Pel que fa al Miracle, se l'havia de repartir amb el convent de la Mercè en la mateixa proporció.

El plebà tenia també dret a delme *riguroso* (1/10), a mig delme (1/20) i, fins i tot, a proporcions d'1/40 sobre diverses peces de terra, que en el

88 *Ídem.*, pàg. 100-101.

89 *Ídem.*, pàg. 101-103.

90 *Ídem.*, pàg. 104. El testament va ser lliurat al plebà Antoni Civit el 3 de maig de 1798 i obert el dia 10 d'aquest mateix mes i any.

91 *Ídem.*, pàg. 82-84.

92 En la proporció una de cada vint parts.

document no s'esmenten, però que li proporcionaven unes rendes anuals de 225 lliures.⁹³

A banda, el plebà tenia diverses finques que feia explotar pel seu compte. Tenia un vinya que produïa anualment per import de 37 lliures, amb els beneficis de la qual tenia l'obligació de mantenir durant mig any la làmpara de Sant Maties. I també tenia un hort.

4. CELEBRACIONS LITÚRGIQUES

4.1. LES MISSES

El Plebano debe aplicar todos los días (...) la misa pro populo. En todo el año solo tiene dos misas cantadas, que es la de los Pastores en el día de Navidad y el oficio del día de san Juan Bautista. Al Plebano pertenecen las misas de nuptiis, las de Partera, las de los entierros tanto adultos como parvulos y todas las de las confrarias. Y aunque hay día que tiene ocho y nueve misas jamás se atrasa ni puede atrasarse de celebracion y todavia no tiene bastantes misas para las 200 que le ha de celebrar el Vicario que tiene en casa. No pocos días sucede que hay entierro, novena y cabo de año, hay un párvulo, dos Parteras y un casamiento. Aquí hay siete misas y ocho con la de pro populo, que dice cada día el Plebano. De las siete misas el Vicario solo puede decir una, y como las otras seis necesariamente se han de decir todas en aquel mismo día, no tiene lugar el atraso. Y con tantas misas solo queda al Plebano el trabajo de buscar sacerdotes para que le hagan el favor de decirle las misas. Y algunas veces no ha habido bastantes Comunitarios libres (hay muchos turnos diarios) y le ha sido preciso llamar Religiosos.⁹⁴

En total, a l'església de Santa Maria es celebraven a l'any prop de 2.000 misses i 400 aniversaris. A banda, les ermites de santa Anna i Sant Joan acollien una vintena de misses l'any.

4.2. LES FESTES DELS BARRIS I ALTRES

Al'església de Santa Maria se celebraven les festes dels barris de Santa Anna, Sant Cristòfol, Sant Domènec, Sant Roc, Santa Tecla i Sant Miquel. També acollia les celebracions religioses de Sant Isidre, festa de la pagesia

⁹³ APM. *Visita Pastoral de 1805. Estado en que se halla actualmente la parróquia*. Pàg. 83. Segons s'assenyala, el Plebà acostumava a llogar la percepció dels delmes i primícies.

⁹⁴ *Ídem.*, pàg. 22-23.

de la vila, i les de les confraries del Santíssim Rosari i de la Concepció, a banda de les de Sant Maties, patró de la vila. Com s'assenyala en el document "*estas 12 celebraciones pertenecen al Plebano*".⁹⁵

5. CAUSES PIES

A la parròquia s'havien fundat tres causes pies que tenien per finalitat casar donselles amb pocs recursos econòmics.

5.1 CAUSA PIA DE CATALINA ANGLÉSÍ

Aquesta causa pia estava es dotava amb els fons d'una pensó de censal de 6 lliures i 12 sous que abonava anualment el fuster Bonaventura Segarra.⁹⁶ El seu administrador era mossèn Thomàs Voltas.

5.2 CAUSA PIA D'ALMENARA

Aquesta causa va ser creada pel comerciant Pere Almenara, quan va testar l'any 1510. Estava dotada amb 36 lliures 7 sous i 6 diners i el seu administrador era el plebà.⁹⁷

5.3 CAUSA PIA DE VALERO

Creada el 1638 per mossèn Llorenç Valero. A diferència de les anteriors, el seu objecte era, a més de casar donzelles sense dot, proporcionar estudis als nois sense recursos econòmics. L'administrador era mossèn Tomàs Voltas.⁹⁸

6. EL CEMENTIRI

Hay cementerio en esta parroquia, pero muy pequeño y está inmediato a la Iglesia de San Miguel, que es la parroquial antigua. Tiene sus paredes y puertas firmes para que no puedan entrar los animales. Y en esta Iglesia hay algunas sepulturas y nadie me ha sabido decir de quien son y en 8 años a nadie he visto enterrar en ellas. Pero en la Parroquial de Santa Maria la Mayor que es la actual [parroquial] hay varias sepulturas, cinco de comunes y son de los Plebanos, la de los reverendos comunitarios, la de Minerva, la de la Virgen, y la del

95 *Ídem.*, pàg. 33.

96 *Ídem.*, pàg. 111.

97 *Ídem.*, pàg. 112.

98 *Ídem.*, pàg. 112-113.

SSMo Rosario. Las hay de particulares son la de Dn. Baltasar Tapias y Vellver, la de Dn. Juan Josa, la de dn. Francisco Molins, la de Dn. Pedro Foraster, la del Sr. José Antonio Foguet, la de N. Civit, la de Mariano Pedrol y la de Ventura Castellá y nada pagan a la Iglesia.”⁹⁹

6. L'HOSPITAL DE SANTA MAGDALENA

Hay un hospital con su iglesia y sepultura para los que mueren en el. Tiene de renta anual 317 ll 15 s 5. Esto es de pensiones de censales 201 ll 17 s 5 y de unos censos de diezmos de una quadra de Santa Madalena cita entre los terminos de la Guardia i Pira (...).¹⁰⁰

Amb aquestes rendes es pagava l'assistència als malalts de la vila i les despeses del metge, el cirurgià i el boticari. També mantenien una habitació i un hort per a l'hospitaler i la seva muller.

Els administradors de l'hospital eren el plebà; un clergue (Francesc de Foraster); el curtidor de pell Gregori Jover; i Josep Voltas, com a col·lector de les rendes.

se procura el aseo y limpieza y cada cama está en su alcoba y una habitación para los hombres y otra para las mujeres, se procura igualmente la razon de la comida y puntualidad de medico, cirujano y medicinas.¹⁰¹

99 *Ídem.*, pàg. 80.

100 s/p.

101 Sobre l'hospital i l'església de Santa Magdalena podeu veure ADELL I GISBERT, Joan-Albert. "L'hospital de pobres de Santa Magdalena de Montblanc i l'arquitectura hospitalària medieval a Catalunya" a *Acta històrica et archeològica medievalia*. [Barcelona]. Universitat de Barcelona, Dept. D'Història Medieval, Facultat de Geografia i Història. núm. 4 (1983), pàg. 239-363 i PORTA I BALANYÀ, Josep Maria. *Arxiu Històric Comarcal de Montblanc*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 1988. Pàg. 101-110.